УДК 336.14:352

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

Круп'як І.Й., Тернопільський національний економічний університет

В умовах залучення України до світових процесів глобалізації та регіоналізації ефективне функціонування економіки неможливе без подолання проблем міжрегіональних відмінностей , ліквідації кризових явищ і відсталості у розвитку окремих територій країни. У цьому контексті достатньо актуальними є питання фінансового забезпечення розвитку депресивних територій на основі позитивних зрушень галузевої, просторової та функціональної систем, відновлення й зміцнення ефективного співробітництва регіонів, зменшення міжрегіональних диспропорцій, раціонального використання економічного потенціалу кожної депресивної території.

Значне коло питань проблематики регіонального розвитку, окремих аспектів подолання депресивності територій доволі широко висвітлюються у наукових публікаціях українських учених. Серед них варто виокремити праці О.Василика, З.Варналія, З. Герасимчук, М. Долішного, М. Карліна, В.Опаріна, К.Павлюка, В. Сенчагова, Д. Стеченка С. Юрія та інших. Однак, будучи досить актуальною і маючи значний практичний інтерес, проблема формування системи фінансового забезпечення розвитку депресивних територій, визначення шляхів її вдосконалення в економічній літературі не знайшла належного висвітлення.

Складність, недостатність вивчення та невирішеність на теоретичному і прикладному рівнях питань розвитку депресивних територій та можливостей фінансового забезпечення його цілей зумовили вибір напряму дослідження , підтверджують його актуальність, визначають мету. Мета статті полягає у розробці теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо вдосконалення існуючої системи фінансового забезпечення розвитку депресивних територій.

Одним із найважливіших джерел фінансового забезпечення розвитку депресивних територій є бюджетні ресурси. В цьому напрямі основний акцент ставиться на розвиток депресивних регіонів шляхом реалізації програм подолання депресивності територій за рахунок коштів державного бюджету, на підтримку депресивних регіонів за рахунок субвенцій із держбюджету, на компенсацію за рахунок бюджетних коштів, процентів за взяті кредити, що використовуються для реалізації регіональних програм.

Сума коштів, що передбачаються на фінансування всіх програм подолання депресивності територій упродовж року з державного бюджету, не може бути меншою, ніж 0,2 % від дохідної частини державного бюджету за відповідний період [1].Так, у 2008 році на стимулювання розвитку регіонів, в тому числі депресивних територій з державного бюджету було виділено 450 млн. грн..(в 1,5 раз більше від обсягу 2007 року) [2]. Однак цих коштів виявилося недостатньо, про що свідчить кількість депресивних територій та проблеми які в них існують. Головним недоліком програм подолання депресивності територій є неузгодженість в діючому бюджетному процесі галузевих та регіональних інтересів, а точніше, відсутність чіткого механізму такого узгодження. Програми формуються на галузевому рівні. Міністерства та відомства подають до Кабінету Міністрів пропозиції щодо розвитку тих чи інших складових у своїх галузях, надають розрахунки потреб у бюджетних коштах, готують відповідні техніко-економічні обґрунтування. Складовою частиною таких розрахунків є також і пропозиції щодо територіального вирішення цього питання, тобто розміщення об'єктів, на яких буде реалізовуватись

© Круп'як І.Й., 2009

програма на території України в межах областей, районів, міст, селищ. Саме тут і виникає неузгодженість. Міністерство (відомство) як правило самостійно, не проводячи достатніх консультацій із депресивними регіонами вирішує в який регіон та на які цілі направляти ті чи інші ресурси. Навіть якщо б відомство проводило б такі консультації, то відсутній механізм, що передбачає елементи конкурсного відбору регіонів на основі врахування чітких критеріїв.

Іншим недосконалим моментом є те, що депресивні території практично не мають реального впливу на реалізацію таких програм. Відсутні чіткі норми, які б передбачали необхідність участі депресивних регіонів у відборі підрядників, виконавців, партнерів, участі у тендерах на закупівлю товарно-матеріальних цінностей. В результаті це може призвести до неефективного використання коштів. Недостатнє фінансування депресивних регіонів гальмує розвиток на їх території відповідної виробничої та сервісної інфраструктури, яка могла допомагати у реалізації загальнодержавних проектів.

Програма подолання депресивності територій може бути ефективною, за умов, коли в ній зазначатиметься не просто набір заходів, а чітко визначатимуться виконавці, терміни виконання, заходи контролю за виконанням цих програм. Також важливим елементом є прозорість та участь громадськості як у розробці, так і у контролі за виконанням програм. Особливо це стосується проведення розрахунків із обґрунтування фінансового забезпечення виконання намічених заходів. Важливим моментом є також те, щоб наявність узгоджених програм була обов'язковою умовою для укладення угод між депресивними територіями та центром, що передбачено урядовими документами. Тоді, такі угоди набудуть конкретного змісту та існуватиме можливість їх контролювати. У зв'язку з цим, виникає питання щодо первинності або синхронності розробки таких програм на різних рівнях, особливо у співвідношенні - область - район - рівень місцевого самоврядування (місто, селище, село). Досвід західних країн свідчить, що розробляти програми повинні одночасно всі адміністративні рівні з метою її подання для розгляду на відповідну звітну дату. Однак, в процесі узгодження, пріоритетом має користуватись провінційний (у нас це обласний) рівень. Саме цей рівень повинен узгодити та усунути протиріччя стосовно програм, поданих органами місцевого самоврядування, що знаходяться на території депресивного регіону, та підготувати комплексну програму усього депресивного регіону. На рівні держави в цілому відбувається узгодження провінційних (обласних) програм.

Для більшості депресивних регіонів України головним джерелом фінансової підтримки їх розвитку за рахунок бюджетних коштів є система субвенцій. Ця система у значно більшій мірі, ніж фінансування програм за рахунок держбюджету, враховує потреби депресивних територій у бюджетній підтримці. У той же час, аналіз системи субвенцій свідчить про наявність в ній ряду суттєвих недоліків, які потребують додаткового опрацювання з метою їх виправлення або усунення. Так, депресивні Тернопільська, Закарпатська, Чернівецька області отримують порівняно з високорозвиненими регіонами України досить незначні обсяги фінансових ресурсів [3], що в свою чергу перешкоджає ефективному розвитку на територіях депресивних регіонів виробничої, комунікаційної, соціальної інфраструктури, фінансовій підтримці малих підприємств, сприянню зайнятості населення.

Позитивним моментом є те, що на відміну від субвенції 2007 року, у 2008 році кошти на стимулювання розвиту регіонів, в тому числі депресивних виділялися лише за умов існування угод регіонального розвитку та програм подолання депресивності територій. Оскільки відсутність цих умов у 2007 році призвела до суб'єктивного розподілу субвенції у сумі 100 мільйонів гривень по чотирьох регіонах. Встановлений Бюджетним кодексом України принцип справедливості і неупередженості розподілу суспільного багатства між територіальними громадами не дотримувався, внаслідок чого кошти державного бюджету були розподілені лише між Донецькою (60,0 млн. грн.), Луганською (27,5 млн. грн.), Запорізькою (6,3 млн. грн.) та Волинською (6,2 млн. грн.) областями [4]. При цьому висновки Міжвідомчої робочої групи (за участю представників Мінекономіки,

Мінрегіонбуду) щодо доцільності спрямування коштів субвенції також Житомирській, Закарпатській, Черкаській областям та територіям, в яких окремі райони і міста за показниками розвитку були найбільш наближені до депресивних, не були реалізовані (законодавчо депресивні території не визначені). За пропозиціями Донецької, Луганської, Запорізької та Волинської облдержадміністрацій, розподіл коштів субвенції між об'єктами (заходами) Мінфіном здійснено за напрямами, які не мають прямого відношення до стимулювання розвитку регіонів - на вирішення поточних місцевих проблем у житлово-комунальному господарстві та соціальній сфері. Так, на об’єкти теплопостачання спрямовано 29 % від загального обсягу субвенції, газифікації — 21 %, водопостачання та водовідведення — 19 %, на придбання спецавтотранспорту — 7,5 %.

Враховуючи недоліки існуючої системи фінансування депресивних територій, зокрема, за рахунок субвенцій доцільно запровадити конкурсні засади при підготовці пропозицій по субвенціях на рівні депресивних та інших регіонів. Формально регіони звітують про таку конкурсність, але насправді цього не відбувається. Необхідно розробити умови проведення таких конкурсів і затвердити їх у вигляді інструкції. На нашу думку, в таких умовах зокрема має бути зазначено: характеристика об’єкта, під який дається запит про субвенції з точки зору його значимості для депресивного регіону; якісні показники, які характеризують покращення тих чи інших параметрів для депресивної території внаслідок реалізації проекту, на який надається субвенція; ті ж самі показники у порівнянні із середнім їх рівнем по району, області, держави в цілому; вартість проекту із всіма виконаними розрахунками; рівень додаткового залучення трудових ресурсів регіону в результаті впровадження проекту; прогнозний рівень доходів, що може отримати депресивний регіон при реалізації проекту; соціальні показники, яких може досягти регіон завдяки проекту.

Важливим аспектом удосконалення існуючої системи фінансування депресивних територій може бути також впровадження іноземного досвіду щодо введення права депресивних регіонів отримувати частину коштів із всіх податків та зборів, що направляються до державного бюджету, за умови відмови від субвенцій на здійснення інвестиційних проектів. Суть цієї пропозиції полягає у тому, що регіон, а це при існуючій адміністративній системі може бути область, район або рівень місцевого самоврядування повністю відмовляється від субвенцій, що спрямовуються на інвестиційні проекти, але взамін отримують право на отримання частини коштів від податків та зборів, що направляються до державного бюджету. Серед таких податків та зборів це, в першу чергу, податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, плата, кошти від реклами алкогольних напоїв та, можливо, ряд інших джерел доходів, що відповідають вимогам статті 29 Бюджетного кодексу щодо зарахування доходів до державного бюджету. До уваги беруться тільки ті доходи, що отримуються на території цього депресивного регіону. Але головне питання полягає у визначенні проценту від зазначених вище надходжень, який залишається на місцях. Ці нормативи пропонується визначати таким чином. Величина найбільшої за розміром інвестиційної субвенції за останні три роки приймається як базова. Аналізуються планові розрахунки по головним зазначеним вище джерелам надходжень до державного бюджету в прив’язці до даного депресивного регіону. Тобто визначається, яку суму того чи іншого податку або збору має отримати бюджет із території депресивного регіону у плановому році відповідно до попередніх розрахунків. Ці цифри порівнюються із взятим за базу найбільшим за три роки рівнем субвенції. В залежності від такого порівняння обґрунтовується, який процент від того чи іншого надходження покриває цей базовий показник. Відповідно, обирається один із видів таких податків і встановлюється процентний норматив до нього, що дозволяє покрити базовий рівень [4].

Головною перевагою такого підходу є те, що за депресивними територіями на цілий рік закріплюється норматив надходжень до того чи іншого податку. Однак, все залежить від конкретного виконання плану із отримання доходів із цього податку. В разі перевиконання надходжень по ньому, депресивний регіон отримує додаткові кошти. В разі

ж невиконання - регіон кошти недоотримає. Тобто виникає певний ризик, який може або забезпечити додаткові надходження, або призвести до дефіциту.

Питання застосування субвенцій на території депресивних регіонів тісно пов'язане із компенсацією за рахунок коштів державного бюджету процентів за взяті кредити, що направляються на виконання регіональних програм. Цей підхід має більш ринковий характер, оскільки місцеві органи влади не просто стають отримувачами коштів, а повинні також шукати більш вигідні для себе умови в банківському секторі. На нашу думку, можна виділити два моменти, які потребують удосконалення в механізмі погашення процентів. Перше - це те, щоб надати депресивним регіонам більше прав щодо вибору уповноважених банків. Треба відійти від практики, коли зверху встановлюються переліки уповноважених банків. Такий підхід буде сприяти розвитку банківської системи на місцях, підйому регіональних банків, що також є чинником розвитку депресивних територій. Друге – це дозволити брати позики під майбутнє погашення частини процентів в разі, якщо той чи інший об'єкт уже внесено до бюджету. Тобто не отримувати спеціальний дозвіл на погашення частини процентів, а у випадку затвердження в бюджеті того чи іншого інвестиційного проекту зразу ж мати право брати під здійснення цього проекту кредити, які потім частково будуть погашатись за рахунок бюджетних коштів.

Важливим джерелом фінансових ресурсів на подолання депресивності територій є кошти місцевих бюджетів. Однак, за рахунок місцевих бюджетів депресивні регіони не можуть вирішувати суттєвих питань свого розвитку. Їх лише вистачає на виконання самих елементарних потреб в освіті, медичному обслуговуванні, культурно-просвітницькій роботі - в основному вони ідуть на виплату заробітної плати. Тому, зміцнення місцевих бюджетів є нагальним завданням, яке треба буде вирішити у найближчий час. Але таке вирішення натикається на ряд проблем, які потребують окремого розгляду. Якщо проаналізувати перелік доходів, що залишаються у місцевих бюджетах, і, зокрема, тих, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, то можна зробити висновок, що більшість із них не мають стабільного характеру і не є сталими за розмірами. Це відноситься і до місцевих податків та зборів, податку на промисел, дивідендів від акцій державних підприємств, доходів від штрафів від забруднення навколишнього середовища та від продажу відчуженого комунального майна та цілого ряду інших. Це робить ненадійним планування видаткової частини, де передбачаються заходи по розвитку депресивного регіону.

Ситуація із доходами, що зараховуються до місцевих бюджетів породжує ще одну проблему - місцеві органи влади не зацікавлені в отриманні якомога більших доходів від суб'єктів підприємницької діяльності та громадян. Від того, чи більше чи менше отримають прибутку ці суб'єкти, місцевий бюджет у відношенні до цілого ряду податків все одно нічого не отримає. Отже, не має сприяння високодохідним результатам та належного контролю через сплату податків, зокрема, за роботою підприємств, що знаходяться на території депресивного регіону. Виходом із такої ситуації може бути встановлення невеликого нормативу відрахувань до місцевого бюджету для кожного без виключення виду податку, який збирається на депресивній території. Причому, тут не повинно бути диференціації за регіонами: для кожного рівня регіонального самоврядування та влади - область, район, місто, селище, село встановлюється, наприклад, норматив 0, 05% відрахувань до місцевих бюджетів. Якщо обрати шлях диференціації, то можна отримати бюрократичний механізм розподілу процентів, який завжди межує із корупцією.

Найбільш перспективним шляхом фінансової підтримки розвитку депресивних територій є створення умов щодо активної роботи на території регіону фінансово-кредитних установ. Банки і небанківські установи, виконуючи свої безпосередні функції, сприяють розвитку депресивних регіонів, забезпечуючи задоволення соціально-економічних потреб населення. Так, банки через іпотечне кредитування створюють умови для вирішення питань із забезпечення населення житлом. Недержавні пенсійні фонди виконують роль соціальних гарантів для людей після їх виходу на пенсію. Страхові

компанії забезпечують захист від різного роду ризиків. Кредитні спілки сприяють пожвавленню торгівельного обороту, підвищуючи купівельну спроможність населення. Механізм роботи фінансових установ передбачає те, що частина коштів, які отримують ці установи, не використовується зразу, а накопичується. В результаті чого створюються резерви коштів. Розмір таких резервів може бути значним, тому виникає питання щодо їх розміщення, тобто вкладення у активи, які з часом мають приносити додаткові доходи. Фактично кошти резервів є дуже суттєвим джерелом капітальних вкладень, які можуть бути використані на розвиток депресивних територій. Тому, регіональна влада при наявності продуманих програм та налагодженні взаємовигідного співробітництва із менеджментом фінансових установ має можливість ефективно використовувати кошти резервів.

Серед небанківських установ важливу роль у фінансуванні депресивних регіонів відіграють недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки та інвестиційні фонди разом із компаніями по управлінню активами. Із розвитком в Україні такої сфери бізнесу, як недержавні пенсійні фонди стала реалізуватися ідея щодо їх створення на рівні муніципалітетів, тобто місцевого самоуправління. Учасниками таких муніципальних пенсійних фондів могли б бути працівники підприємств комунальної сфери та органів місцевого самоуправління, бюджетники – лікарі, вчителі, працівники культури, особи, задіяні у малому та середньому бізнесі в даному депресивному регіоні. Тобто набирається досить чисельний і стабільний з точки зору отримання доходів контингент. Відомо, що рівень доходів перерахованих вище учасників не є високим. Але при розумному управлінні активами таких фондів можна досягти відчутних доходів. Місцеві органи стають безпосередньо зацікавленими в ефективному управлінні такими фондами, оскільки там задіяні у якості учасників місцеві кадри. Крім того, вільні кошти, що накопичуються у вигляді резервів, можна було б ефективно використовувати на розвиток депресивних територій. Кредитні спілки місцевого характеру також могли б залучати у якості своїх учасників усі вище перераховані категорії працівників. При цьому, такі кредитні спілки доцільно спеціалізувати на отримання кредитів для закупівлі споживчих товарів місцевого виробництва, що в свою чергу, сприяло б розвитку цього виробництва. Також такі кредитні спілки могли б спеціалізуватися на отриманні кредитів для розвитку місцевого бізнесу, зокрема малого та середнього підприємництва. Окреме місце займають інвестиційні фонди. Дуже часто такі фонди створюються не на основі взаємної зацікавленості бізнесу та місцевої влади вкласти гроші у той чи інший проект, щоб потім отримати прибутки, а шляхом елементарного адміністративного тиску на бізнес. Підприємців примушують вкладати кошти у цінні папери регіональних інвестиційних фондів як плату за прискорену реєстрацію, послаблення перевірок, надання земельних ділянок та інших питань, пов‘язаних із волею владних чиновників. Здавалось би, що справа розвитку депресивного регіону, його матеріально - технічного потенціалу є благородною і бізнес у кінцевому рахунку нічого не втрачає. Однак відомо, що примусовими методами не можна ефективно розвивати соціально - економічну сферу.

Важливим джерелом фінансового забезпечення розвитку депресивних територій є інвестиції. Інвестиційна діяльність на рівні депресивних територій віддзеркалює макроекономічні тенденції, але крім того зазнає впливу економічної ситуації, соціально-економічних умов, що об’єктивно склалися в регіонах. Це потребує відповідного корегування і регулювання з боку органів влади. Управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні відбувається за двома напрямами. По-перше, це підвищення інвестиційної привабливості. Інвестиційну привабливість регіону забезпечують розвиток ринкової інфраструктури, рівень заробітної плати, рівень зайнятості, соціальна ситуація, доступ до перспективних ринків збуту, високопрофесійні кадри, вагомий виробничий потенціал. По-друге, важливою складовою механізму управління інвестиційною діяльністю виступає регулювання обсягів централізованих капіталовкладень.

Для оцінки інвестиційної ситуації в депресивному регіоні, доцільно враховувати взаємозв’язок між інвестиційною привабливістю та інвестиційною активністю регіону. При

оцінці інвестиційної привабливості депресивних територій використовуються показники, які дають відповідь на питання про доцільність вкладання коштів(показники виробничо-фінансового, соціального, природно-географічного потенціалу, показники соціально-політичної та екологічної безпеки), а для оцінки інвестиційної активності-обсяги та темпи інвестування. Зіставлення даних за результатами оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційної активності депресивного регіону дозволяє оцінити коефіцієнт використання інвестиційних можливостей регіону. Даний підхід може бути використаний при визначені типу інвестиційної політики депресивного регіону. Перевищення інвестиційної активності над інвестиційною привабливістю свідчить про виважені підходи до інвестиційної політики депресивного регіону, адже фактичні результати тут вищі потенційних. У протилежному випадку, навпаки,- свідчить про недовикористання інвестиційної спроможності регіону та відповідно й про недоліки інвестиційної політики загалом.

Протягом 2008 року у рейтингу інвестиційної активності перші позиції займали м. Київ, Київська і промислово розвинені області [3]. При цьому рушієм економічного розвитку в індустріальних регіонах є великі вітчизняні фінансово промислові групи. З огляду на споконвічно вищий рівень платоспроможності місцевого населення на сході країни, іноземці продовжують спрямовувати свої гроші саме туди. Сама ж промисловість особливим попитом у нерезидентів не користується. При підвищенні кредиту довіри до потенційних партнерів і влади інвестори з більшим оптимізмом поставилися б до пропозицій з таких областей, як Волинська, Вінницька або Кіровоградська. Саме тут були зареєстровані найвищі після Севастополя і Запорізької області темпи вкладення капіталу в житлове будівництво. Що свідчить про наявність багатьох передумов для ведення успішної інвестиційної діяльності — високої взаємної довіри між бізнесом, інвесторами і владою. Однак до депресивних територій іноземці ставляться дещо скептично. Таким чином, регіонами, в яких інфраструктура розвивається найдинамічнішими темпами, є Київ, Київська, Харківська, Донецька і Львівська області. Однак, для депресивних Тернопільської та Чернівецької областей основними конкурентними перевагами в боротьбі за інвестиції повинні стати однорідність соціально-економічного розвитку територій, високі показники ринку нерухомості, а також інноваційні підходи до розвитку бізнесу.

Встановлення особливого режиму інвестування для депресивних територій передбачає обов'язкове врахування пріоритетності розвитку окремих галузей (і навіть підприємств), особливостей відтворювальних процесів, готовності до оновлення виробничого потенціалу, ефективності можливих витрат у довгостроковому розвитку.

Державна інвестиційна політика в депресивних регіонах має проводитися у комплексі з іншими антикризовими заходами загальноекономічного значення (загальне оздоровлення економічної ситуації, створення сталих передумов для ефективного функціонування ринкового механізму, забезпечення умов для формування прогресивних територіально-галузевих пропорцій). Це дозволить створити передумови для нормального функціонування економіки регіону в майбутньому. На думку Герасимчук З.В. ефективне інвестування депресивних територій можливе при вирішені таких стратегічних завдань: ліквідація глибинних структурних деформацій у більшості депресивних регіонів, що зумовлюють зниження ділової, в тому числі інвестиційної, активності, нівелювання негативних наслідків не сприятливих стартових умов входження на ринок; запобігання руйнації наявного виробничого і науково-технічного потенціалу через різке скорочення інвестування при критичному рівні зносу основних фондів, що суттєво обмежує можливості активізації економічної діяльності; удосконалення механізму державного регулювання інвестицій для стимулювання довгострокових вкладень фінансових ресурсів і створення сприятливого інвестиційного клімату [5].

Важливе значення має врахування і такого чинника, як загальна доцільність інвестиційної підтримки соціально-економічного розвитку депресивного регіону в межах наявної регіонально-галузевої спеціалізації. Це потребує аналізу соціальної, політичної, екологічної та демографічної ситуації, в тому числі динаміки міграційних процесів.

Доцільно виділяти повністю або частково депресивні території проводити щодо них різну державну інвестиційну політику. Це передбачає ранжування таких територій за рівнем депресивності та визначення на цій основі регіональних пріоритетів інвестування, етапів виділення централізованих інвестиційних ресурсів, диференційованих заходів регулювання відтворювальних процесів.

Для повністю депресивних регіонів на першому етапі нереально надати інвестиції в необхідних обсягах. Їх слід спрямовувати на підтримку найважливіших галузей життєзабезпечення населення, підтримку виробничої діяльності обмеженого кола структуроутворюючих підприємств, у тому числі для виключення можливості соціального вибуху, але головне – з метою нівелювання дії чинників, що викликають депресивний стан регіонів, та створення передумов для пожвавлення ділової активності.

Найважливішими напрямами регулювання інвестиційної діяльності в депресивних регіонах є такі: встановлення державного замовлення на виробництво і постачання найважливіших інвестиційних матеріальних ресурсів; відстрочення плати податку на прибуток у перші роки функціонування підприємств, створених (перепрофільованих) у депресивних регіонах, що випускають продукцію для задоволення як загальнодержавних, так і регіональних потреб; пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті за вершення спорудження і виведення на повну потужність об'єктів незавершеного будівництва, що придбані в інших підприємств і розташовані у депресивних регіонах, особливо у разі перепрофілювання їх на випуск соціально значущої продукції; поширення дії інвестиційного податкового кредиту на підприємства депресивних регіонів, які впроваджують прогресивні технології, що сприяє збільшенню випуску продукції, поліпшенню її якості, підвищенню конкурентоспроможності, поліпшують використання наявного виробничого потенціалу; використання децентралізованих коштів, що виділяються для інвестиційної підтримки депресивних регіонів, переважно на розвиток конкретних і суворо обмежених за кількістю пріоритетних соціально-економічних об'єктів; розвиток місцевої виробничої та соціальної інфраструктур, створення сприятливих умов для удосконалення галузей життєзабезпечення населення, регулювання числа робочих місць.

Інвестиційні ресурси мають спрямовуватись передусім на розвиток тих депресивних регіонів, у яких помітне відносне пожвавлення інвестиційних мотивацій, є достатні трудові ресурси, відносно сприятливі політичні та екологічні умови. Це запобігатиме розпорошенню ресурсів за численними об'єктами, дасть змогу швидко освоїти їх і забезпечити своєчасну окупність. Для повністю депресивних територій нереально надати інвестиції в необхідних обсягах. Їх слід спрямовувати на підтримку найважливіших галузей життєзабезпечення населення, підтримку виробничої діяльності обмеженого кола структуроутворюючих підприємств, у тому числі для виключення можливості соціального вибуху, але головне – з метою нівелювання дії чинників, що викликають депресивний стан територій, та створення передумов для пожвавлення ділової активності.

Таким чином, основними напрямами підвищення рівня фінансово забезпечення розвитку депресивних регіонів у період реформування економіки і становлення ринкових відносин є наступні:

- забезпечення здійснення державою регулюючих функцій в економічній сфері – створення загальних умов стабілізації і сталого економічного розвитку, протидія негативним тенденціям в економіці за допомогою удосконалення економічної, фінансової та кредитної політики, застосування дієвих фінансових і кредитних важелів впливу, формування ефективних ринкових механізмів господарювання;
- створення єдиного правового поля ринкових реформ та розвитку депресивних територій, забезпечення взаємної узгодженості законодавчо-нормативних актів з питань регіональної економічної, зокрема бюджетно-податкової та фінансово-кредитної, політики;
- продовження подальшої децентралізації управління на основі зростання ролі територіального фактора розвитку держави. Зокрема, це розподіл функцій, повноважень, відповідальності і фінансових ресурсів між державними, регіональними та місцевими

органами влади, а також підвищення ролі місцевого самоврядування;

- формування та здійснення регіональної економічної політики на основі узгодження державних та регіональних інтересів, використання переваг територіального поділу праці, природно-ресурсного і науково-виробничого потенціалу територій, а також удосконалення міжбюджетних відносин;
- покращення економічної ситуації в депресивних регіонах за допомогою подолання збитковості значної кількості підприємств, забезпечення реальних джерел формування оборотних коштів, прискорення темпів структурних перетворень, посилення інноваційної спрямованості економіки;
- формування дієвої фінансової та податкової політики на принципах стабільності та справедливості податкової системи, створення однакових умов оподаткування незалежно від форм власності і галузевої належності з метою здійснення позитивних зрушень у фінансовому забезпеченні розвитку економіки депресивних територій;
- посилення регулюючого і стимулюючого впливу податків на розвиток виробництва через виділення нових пріоритетів у податковій політиці (збільшення податкових інвестиційних пільг, урахування впливу податків і податкових пільг на норму прибутку з капіталу);
- спрощення діючої податкової системи, забезпечення стабільності податкових умов – розмірів ставок податків, їх кількості та бази оподаткування;
- формування ефективної кредитної політики як одного із важелів реформування економіки та структурних перетворень шляхом збільшення обсягів кредитів за видами (коротко- і довгострокових) та раціонального їх спрямування, в першу чергу, для забезпечення пріоритетною розвитку наукоємних галузей і підприємств;
- впровадження пільгового кредитування інноваційних і експортноорієнтованих проектів, що передбачені державними програмами пріоритетного розвитку;
- погашення заборгованості по заробітній платі та пенсіях та підвищення їх рівня, здійснення виплат по зовнішньому боргу та індексації доходів громадян неемісійним шляхом;
- сприяння подальшому активному розвитку фондового ринку, використанню його інструментів для диверсифікації джерел фінансових ресурсів як поточної та інвестиційної діяльності підприємств, так і органів місцевого самоврядування.

В Україні, де більша частина регіонів можуть розглядатися як депресивні, особливо важливо знайти оптимальне поєднання загалнонаціональних і регіональних інтересів. Надаючи фінансову допомогу територіям, слід виходити з пріоритетів стабілізації й прискорення загальноекономічного зростання та необхідності зближення міжрегіональних відмінностей в умовах життєдіяльності населення. Цим зумовлюється переважаюча орієнтація на фінансову самостійність господарюючих суб'єктів у вирішенні їхніх внутрішніх соціально-економічних проблем.

РЕЗЮМЕ

Определенно проблемы финансового обеспечения развития депрессивных территорий в контексте социально-экономического развития государства. Проведен анализ имеющихся источников финансовых ресурсов на преодоление депрессивности территорий. Обоснованно содержание стратегических заданий эффективного инвестирования развитию депрессивных территорий. Разработаны основные направления повышения уровня финансового обеспечения развития депрессивных регионов. Исследовано участие государства в финансировании регионального развития и предложены пути совершенствования системы финансового обеспечения развития депрессивных территорий.

SUMMARY

Certainly problems of the financial providing of development of the depressed territories in the context of socio-economic development of the state. The analysis of present sources of financial

resources is conducted on overcoming of depressed of territories. Grounded maintenance of strategic tasks of the effective investing development of the depressed territories. Basic directions of increase of level of the financial providing of development of the depressed regions are developed. Investigational participating of the state in financing of regional development an.d the ways of perfection of the system of the financial providing of development of the depressed territories are offered.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Закон України „Про стимулювання розвитку регіонів ” від 8 вересня 2005 р. №2850-IV
2. Міністерство економіки – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http//www.me.gov.ua.
3. Міністерство регіонального розвитку та будівництва – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http//www.minregionbud.gov.ua.
4. Державна фінансова підтримка регіонального розвитку: Аналітичний звіт / І. Яковенко, І. Щербина. – Київ, 2007. – 52 с.
5. Управління фінансовими ресурсами регіону: Моногр./ З.В.Герасимчук, І.М.Вахович, І.М. Камінська. Луцький держ. техн.. ун-т. – Луцьк: Надстир’я , 2005.- 176.
6. Проблеми і шляхи розвитку депресивного регіону (на прикладі областей Поліського економічного району): Монографія / [М.І. Карлін, Л.М. Горбач, Н.В. Вишневська та ін.]; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, Луцьк: Вежа, 2006. – 430 с.
7. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної): Моногр./ Ф.Заставний; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка.-Л., 2006-348с
8. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: моногр. /З.С.Варналій, О.О. Бабінова, О.В.Бойко-Бойчук, В.В.Борщевський, Т.Г.Васильців; Нац. ін-т стратег. дослідж. – К., 2007.-786с.
9. Фінансова система інвестиційного забезпечення регіонального розвитку економіки: моногр. / О.О. Другов; Нац. банк України, ін-т банк. справи, Львів. ін-т банк. справи. – К., 2007. – 151 с. – Бібліогр.: с. 143-151.
10. Регіональна економіка: Підручник / М.В. Жук. – К.: Академія, 2008. – 416 с.
11. Строненська І.З. Регіони України: пошук моделі конвергентного розвитку. Моногр., Львів, 2008 р. – 144 с.

Надійшла до редакції 12.04.2009 року

УДК 336.225.61

СТАН ТА МОЖЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ’ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Лук’яненко О. В., ДонНУ, м. Донецьк

Проблемам формування сучасної податкової системи в Україні присвячені роботи ряду авторів [1-3; 7;8; 12]. У процесі роботи над Цивільним [4] і Господарським [5] кодексами України в останньому навіть з'явився окремий розділ 8 «Спеціальні режими господарювання». Проте в ньому не знайшли відображення проблеми, пов'язані зі спеціальними режимами оподаткування малого бізнесу, інноваційного бізнесу. Тому конче необхідно заповнити цей пробіл і запропонувати заходи для формування системи спеціальних диференційованих режимів оподатковування, які б стимулювали розвиток підприємництва, що і є метою цієї статті.

Оскільки Закон «Про спрощену систему оподаткування» попри всі спроби вже який рік залишається не прийнятим, законодавці час від часу не встоюють перед спокусою

© Лук’яненко О.В., 2009